Danuta Kasparek

Zespół akt Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi (1945-1950) w zasobie Archiwum Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

Echa Przeszłości 10, 407-421

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MUZEUM HISTORII POLSKI

ECHA PRZESZŁOŚCI X, 2009
PL ISSN 1509-9873

Danuta Kasparek
Archiwum Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

ZESPÓŁ AKT WYŻSZEJ SZKOŁY GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO W ŁODZI (1945–1950) W ZASOBIE ARCHIWUM UNIWERSYTETU WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO W OLSZTYNIE

W zasobie Archiwum Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (UWM) znajduje się niewielki zespół akt Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego (WSGW) istniejącej w Łodzi w latach 1945–1950[1]. Aby otrzymać odpowiedź na pytanie dotyczące pochodzenia akt łódzkich w stolicy Warmii i Mazur, należy cofnąć się do początków olsztyńskiej uczelni.

UWM powstał 1 września 1999 r. z połączenia trzech szkół wyższych: Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie, Akademii Rolniczo-Technicznej i Warmińskiego Instytutu Teologicznego[2]. Wyższą Szkołę Pedagogiczną utworzono w 1974 r. po przekształceniu Wyższego Studium Nauczycielskiego[3].

Znacznie dłuższą i skomplikowaną historię posiada Akademia Rolniczo-Techniczna w Olsztynie[4]. Jej korzenie sięgają początków II Rzeczypospolitej. Po odzyskaniu niepodległości wiosną 1919 r. z inicjatywy Wielkopolskiej Izby Rolniczej oraz profesorów z Uniwersytetu Poznańskiego rozpoczęto w Bydgoszczy organizację Akademii Rolniczej. W listopadzie 1919 r. przeniesiono ją na krótko do Poznania. Z powodu trudności lokalowych w lutym 1920 r.

---

[1] A. Wójcicka, *Zasób Archiwum Uniwersytetu Warmińsko- Mazurskiego w Olsztynie,* „Echa Przeszłości", 2002, III, s. 171-182.

[2] Dz.U. 1999, nr 69, poz. 762; *Powstanie Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie,* oprac. B. Łukaszewicz, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie", 1999, nr 4, s. 601–660; idem, *Kalendarium uniwersyteckie 1999–2004*, Olsztyn 2004, ss. 198; M. Strzyżewska, *Pierwszy rok Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego (Kalendarium 1999–2000)*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie", 2001, nr 1, s. 111–142.

[3] *XX lat Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie,* pod red. T. Zienkiewicza, Olsztyn 1989, ss. 144; J. Chłosta, *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Olsztynie 1969–1999*, Olsztyn 1999, ss. 85.

[4] *Jubileusz 50-lecia Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie,* pod red. S. Tarczyńskiego, Olsztyn 1999, t. I–II.

powróciła do Bydgoszczy. Szkoła ta była uczelnią dwuletnią, kierowaną przez dyrektora. W jej ramach utworzono cztery odrębne wydziały: 1) Rolniczy, 2) Melioracyjny i Mierniczy, 3) Ogrodniczy, 4) Kobiecego Gospodarstwa Wiejskiego. Na pierwszy rok studiów przyjmowano kandydatów zarówno z maturą, jak i z ukończonymi sześcioma klasami gimnazjalnymi[5].

Jednakże z powodu niekończących się problemów lokalowych władze centralne rozpoczęły poszukiwać miasta, które stworzy lepsze warunki dla rozwoju szkoły. Wybór padł na Cieszyn. Tam też bydgoska uczelnia rozpoczęła działalność od września 1922 r. pod zmienioną nazwą: Państwowa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego. Naukę przedłużono o jeden semestr. Naczelnym zadaniem szkoły było wykształcenie specjalistów na potrzeby rolnictwa, a od profesorów nie wymagano prowadzenia badań naukowych. Usilne starania dyrekcji i poparcie miejscowych władz doprowadziły do podniesienia rangi uczelni. W listopadzie 1927 r. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego nadało szkole nowy statut, studia przedłużono do 6 semestrów, a w nazwie pojawił się przymiotnik „wyższa". Określono ją jako szkołę wyższą pierwszego stopnia. Absolwenci opuszczali mury szkoły z tytułem dyplomowanego rolnika[6].

Obok Wydziału Rolniczego, który funkcjonował od momentu powołania uczelni, w 1923 r. utworzono Wydział Instruktorsko-Nauczycielski, kształcący nauczycieli i instruktorów do gminnych i powiatowych szkół rolniczych. Studenci specjalizowali się w ogrodnictwie, sadownictwie, pszczelarstwie, rybactwie i mleczarstwie. Rozkwit szkoły przypadł na lata 1927–1935. Po wydaniu w 1933 r. przez ministerstwo zarządzenia ograniczającego demokratycznie uprawnienia szkół wyższych, uczelnia cieszyńska rozpoczęła walkę o przetrwanie. Władze państwowe postanowiły przekształcić ją w liceum rolnicze. Protesty kadry i studiującej młodzieży doprowadziły jedynie do odroczenia tej decyzji. W czerwcu 1939 r. ukazało się ministerialne zarządzenie, na mocy którego przemianowano uczelnię powtórnie na Państwową Szkołę Gospodarstwa Wiejskiego. Rangę jej obniżono do trzyletniej szkoły średniej typu licealnego. Wybuch wojny zatrzymał realizację niekorzystnych zarządzeń.

W ciągu 17-letniego okresu działalności mury szkoły cieszyńskiej opuściło z dyplomem 950 osób, poprzednio uczelnię bydgoską – 100 osób. Łączny więc dorobek tej uczelni to 1050 osób wykształconych w zakresie nowoczesnego rolnictwa[7]. W kwietniu 1949 r. na zjeździe przedwojennych absolwentów Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego (dalej: WSGW) w Cieszynie z okazji 30-lecia szkoły na podstawie weryfikacji nadano 273 dyplomy inżynierskie[8].

---

[5] M. Nagięć, W. Minakowski, *Akademia Rolnicza w Bydgoszczy*, „Biuletyn Naukowy ART w Olsztynie" 1988, nr 1 (4), s. 29–35; J. Prończuk, *Cieszyński rodowód Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie*, „Biuletyn Naukowy ART w Olsztynie", 1990, nr 2(7), s. 13–31.

[6] *Monografia Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego w Cieszynie. Materiały przyczynkowe*, pod red. J. Dzierżawskiego, Warszawa 1985, s. 35, 42–44.

[7] Ibidem, s. 70–72; J. Prończuk, op. cit., s. 31.

[8] B. Warzybok, *Krótki rys historyczny*, w : *Dziesięciolecie Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie 1950–1960*, pod red. W. Wawrzyczka, Olsztyn 1960, s. 16.

W okresie okupacji cały majątek i urządzenia uczelni zostały przez Niemców rozgrabione i wywiezione. Z biblioteki ocalała zaledwie mała cząstka zbiorów. Kilkunastu profesorów zaginęło lub zostało zamordowanych.

Po zakończeniu działań wojennych Ministerstwo Oświaty anulowało zarządzenie z czerwca 1939 r. i powtórnie zaliczyło WSGW do rzędu szkół wyższych. Już w październiku 1945 r. rozpoczęto wykłady na dwóch wydziałach: Rolnym i Mleczarskim o trzyletnim toku studiów. Pod koniec 1945 r. uruchomiono jednoroczne Studium Nauczycielsko-Instruktorskie z trzema oddziałami: rolniczym, pedagogicznym i gospodarstwa domowego. W lutym 1947 r. zorganizowano jednoroczne Studium Ochrony Roślin. Z biegiem lat powiększała się kadra naukowa i liczba osób studiujących. W pierwszym powojennym roku akademickim kształciło się 167 osób, w 1949/50 r. 564 osób i 70 słuchaczy na kursach wstępnych. W sumie w pięcioletnim okresie szkołę ukończyło 291 absolwentów[9]. W 1945/46 zatrudniano 21 profesorów, dodatkowo 4 profesorów prowadzących wykłady zlecone i 12, jak wówczas określano dzisiejszych magistrów, „pomocniczych sił naukowych". W ostatnim roku liczba ta urosła do 25 profesorów, 12 prowadzących wykłady zlecone, 27 pomocniczych sił naukowych, 11 nauczycieli zawodu i 13 sił naukowo-technicznych[10]. Trzon kadry stanowili przedwojenni profesorowie na czele z rektorem prof. Tadeuszem Rodkiewiczem. W 1949 r. rektorem został prof. Marian Gotowiec, późniejszy pierwszy rektor Wyższej Szkoły Rolniczej (WSR) w Olsztynie. Dla celów dydaktycznych oraz doświadczalnych Ministerstwo Rolnictwa przekazało szkole pięć majątków doświadczalnych o łącznej powierzchni 1750 ha.

W sierpniu 1949 r. Ministerstwo Oświaty ustaliło nowe podstawy organizacyjne szkoły i wprowadziło częściową zmianę programów. Okres studiów przedłużono o jeden semestr z przeznaczeniem na zawodowe praktyki. Absolwenci, którzy ukończyli studia pierwszego stopnia z tytułem inżyniera, mogli być dopuszczeni do studiów drugiego stopnia z tytułem naukowym magistra[11]. Wyżej wymienione zmiany nie zostały wprowadzone w życie, gdyż z dniem 31 maja 1950 r. weszło nowe rozporządzenie Prezydium Rady Ministrów nakazujące zwinięcie WSGW w Cieszynie i WSGW w Łodzi i utworzenie WSR w Olsztynie[12]. Zgodnie z tym rozporządzeniem zakończyła swoją prawie 30-letnią działalność uczelnia cieszyńska.

Druga szkoła, która w 1950 r. wraz z uczelnią cieszyńska utworzyła WSR w Olsztynie, została przeniesiona z Łodzi. Jej historia jest znacznie krótsza od szkoły śląskiej.

W okresie przedwojennym w Łodzi nie było żadnej wyższej uczelni. Zaraz po wyzwoleniu miasta zaczęły pojawiać się różne koncepcje. Działacze

---

[9] *Monografia Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego w Cieszynie...*, s. 82.
[10] J. Warzybok, op. cit., s. 16.
[11] Ibidem, s. 16–17.
[12] Dz.U. z 31 maja 1950 r., nr 24/50.

ludowi, skupieni głównie w Związku Młodzieży Wiejskiej „Wici" i w Stronnictwie Ludowym, podjęli myśl stworzenia Akademii Rolniczej. Już w kwietniu 1945 r. utworzono komitet organizacyjny i wystąpiono do Ministerstwa Oświaty z konkretnym memoriałem. Jednakże ministerstwo zezwoliło jedynie na uruchomienie średniej szkoły rolniczej. Wówczas ludowcy postanowili uruchomić szkołę prywatną. Funkcję rektora powierzono prof. Franciszkowi Skupieńskiemu. Po skompletowaniu zespołu wykładowców w czerwcu 1945 r. rozpoczęto kurs przygotowawczy z udziałem 80 słuchaczy. Nauczanie trwało przez cały okres wakacyjny, a ciężar finansowy spadł na barki ludowców[13]. Po dalszych pertraktacjach Ministerstwo Oświaty zgodziło się na powołanie do życia 20 września 1945 r. WSGW w Łodzi[14].

Podobnie jak na początku uczelnia cieszyńska, także szkoła w Łodzi została utworzona jako wyższa szkoła zawodowa bez praw akademickich. Powstanie WSGW zbiegło się z powołaniem Uniwersytetu Łódzkiego, Politechniki Łódzkiej i Wyższej Szkoły Handlowej (późniejszej Akademii Ekonomicznej)[15]. Pomagało to skupić w jednym mieście fachową kadrę. Wykładowcy WSGW pracowali jednocześnie na uniwersytecie czy na politechnice. Prof. Skupieński funkcję rektora pełnił do końca istnienia szkoły. W roku akademickim 1945/46 uczelnia zatrudniała: 15 profesorów, 22 profesorów pracujących na umowę-zlecenie, 34 osoby jako pomocnicze siły naukowe. W ciągu pięciu lat potencjał naukowy uczelni zwiększył się o ponad 50%[16].

Pierwsza uroczysta inauguracja odbyła się 10 listopada 1945 r. Naukę rozpoczęto na pięciu wydziałach: Rolniczym (niekiedy zwanym też Rolnym), Ogrodniczym, Przemysłu Rolnego, Społecznym i Spółdzielczym. Na Wydziale Rolniczym utworzono następujące sekcje: hodowlaną, produkcji roślinnej i rybacką. W ramach Wydziału Ogrodniczego pracowały sekcje: sadownictwa, warzywnictwa, kwiaciarstwa, architektury krajobrazu. Na Wydziale Przemysłu Rolnego studiowano na następujących oddziałach: cukrownictwa, przemysłu fermentacyjnego, przetwórstwa mięsno-rybnego, przetwórstwa warzywno-owocowego. Wydział Spółdzielczy nastawiony był na działalność administracyjną i lustracyjno-instruktorską. Wydział Agronomii Społecznej (początkowo nazwany Wydziałem Społecznym) kształcił w sekcji oświatowo-samorządowej organizatorów i kierowników przeznaczonych do pracy oświatowo-kulturalnej oraz nauczycieli szkół rolniczych, uniwersytetów ludowych i działaczy samorządowych. W późniejszym czasie większy nacisk położono na przedmioty rolniczo-przyrodnicze. Studenci mieli za zadanie przygotować się do organizowania produkcji rolniczej oraz życia społeczno-kulturalnego na wsi[17].

---

[13] *Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi* [Informator], Łódź 1946, s. 3–8, w zbiorach Archiwum UWM.

[14] Dz. Urzęd. Ministerstwa Oświaty z 18 września 1945 r., nr IV-2407/45, poz. 177.

[15] K. Baranowski, *Początki Łodzi akademickiej*, Łódź 1993.

[16] S. Łaniec, *Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi (1945–1950)*, „Biuletyn Naukowy ART w Olsztynie" 1991, nr 2(9), s. 66.

[17] H. Szulc-Bujnicka, *Z dziejów Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi ze szczególnym uwzględnieniem Wydziału Rolniczego*, Łódź 1997, maszynopis, Archiwum UWM, s. 12.

Studia trwały trzy lata i podzielono je na sześć semestrów. Zapisy do szkoły rozpoczynały się 1 września, zajęcia trwały od 1 października przez 30 tygodni. Do ukończenia studiów i uzyskania tytułu inżyniera wymagane było odbycie sezonowych praktyk w czasie trwania studiów i rocznej praktyki po studiach. Na WSGW przyjmowano absolwentów szkół średnich, kursu „zerowego" i kandydatów skierowanych przez komisję kwalifikacyjno-weryfikacyjną. Okres okupacji spowodował, że wiele osób musiało wyrównać swoje wykształcenie. Można było także studiować w charakterze wolnego słuchacza. Po dwóch latach wolny słuchacz z dobrymi wynikami na podstawie postanowienia rady wydziału mógł zostać zapisany w poczet studentów. Powołano również międzywydziałowe Studium Pedagogiczne dla studentów WSGW i dla nauczycieli szkół zawodowych. Słuchacze otrzymywali świadectwo poświadczające uzyskanie kwalifikacji nauczania w szkołach zawodowych.

Według statutu WSGW z 1945 r. władze szkoły to: zebranie ogólne profesorów, senat, rektor i prorektorzy, dziekani, rady wydziałowe i rady studiów specjalnych[18]. Zebranie profesorów rozpatrywało zagadnienia nauczania i wychowania, plany działalności szkoły. Senat był naczelną władzą kolegialną w sprawach naukowych, gospodarczych i administracyjnych. Do senatu należała „między innymi troska o zdrowie moralne i należyte warunki bytu materialnego młodzieży". Rektor był przedstawicielem szkoły na zewnątrz, wykonawcą uchwał, przełożonym grona nauczycielskiego i „zwierzchnikiem pomocniczych sił naukowych oraz urzędników i niższych funkcjonariuszy szkoły"[19].

Troska o warunki bytu materialnego studiującej młodzieży w okresie powojennym była szczególnie uzasadniona.

Jedna z absolwentek WSGW w Łodzi, Czesława Janiga, tak opisywała po wielu latach swoje przeżycia z okresu studiów: „Po wojnie w 1945 roku podjęłam pracę w »Społem«. Po otrzymaniu wiadomości od prof. Heleny Radlińskiej z zapytaniem, czy mam zamiar kontynuować naukę [w czasie okupacji Janiga uczęszczała na tajne komplety na Wolnej Wszechnicy – D.K.] oraz propozycji przyjazdu do Łodzi i podjęcia pracy w oświacie rolniczej, natychmiast zdecydowałam się pojechać do Łodzi. Otrzymałam pracę w Szkole Rolniczej w Krogulcu koło Zgierza w charakterze nauczycielki warzywnictwa. Stąd dojeżdżałam do Łodzi na wykłady Studium Wstępnego przy WSGW w Łodzi. W Krogulcu pracowałam przez rok. Musiałam zrezygnować z pracy w szkole, gdyż duża ilość zajęć na uczelni uniemożliwiała pogodzenie obu funkcji. W Łodzi znalazłam się bez dachu nad głową, gdyż nieliczne domy akademickie były przepełnione, a o stancje prywatne było trudno. Z pomocą Zarządu Domu Akademickiego udało się otrzymać miejsce na nocleg w prywatnym mieszkaniu. Zastrzeżono jednak, że jakiekolwiek odwiedziny nie będą tolerowane. Ze względu na brak podręczników i skryptów pewnego dnia uczyłyśmy się w trójkę w moim pokoju (z Marysią Kotar-

[18] *Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi...*, Statut, s. 38.
[19] Ibidem, s. 39.

bińską i Tadziem Szweją). Przyczyniło się to do natychmiastowej eksmisji pod kontrolą milicji. Znów znalazłam się bez dachu nad głową, koleżanki po cichu »przytulały« mnie na nocleg. Określałam to, że »mieszkam na torbie«. Zaczęłam znów walczyć o miejsce w akademiku. Miejsce otrzymałam pod warunkiem, że będę organizować życie kulturalno-towarzyskie studentów tam mieszkających. Nareszcie mogłam się poważnie zająć nauką. Należałam do Zarządu Bratniej Pomocy w sekcji gospodarczej i nadzorowałam stołówkę akademicką WSGW (przed wojną ukończyłam Szkołę Gospodarstwa Domowego w Albigowej). Warunki materialne na pierwszym roku były prawdziwą »szkołą życia«"[20].

Sprawą aprowizacji stołówki zajmowali się sami studenci. Wspominał Antoni Biernacki: „Wraz z uruchomieniem studiów zorganizowano dla naszej uczelni stołówkę. Kwestia wyżywienia w tym okresie była podstawową dla braci studenckiej. Stołówkę otwarto na ulicy Jaracza w lokalu po niemieckiej restauracji. Nasza stołówka otrzymała nazwę »Pod kłosem«. Niedaleko na ulicy Piotrkowskiej otwarto stołówkę Uniwersytetu Łódzkiego pod nazwą »Gęsie pióro«. Najtrudniejszą sprawą było pozyskanie artykułów spożywczych, a w szczególności mięsa, które było wydzielone i był zakaz przewozu. W jednym roku studiów pełniłem funkcję społecznego kierownika stołówki a Wacław Kowalczyk był wtedy magazynierem. Za tę pracę mieliśmy bezpłatne obiady. Nasza uczelnia pod swoim zarządem posiadała kilka majątków, które były zobowiązane do sprzedaży produktów naszej stołówce. W związku z tym jeździliśmy najczęściej do Lućmierza po warzywa, mąkę oraz niedozwoloną do obrotu wieprzowinę. Posiadaliśmy do dyspozycji stołówki samochód z demobilu amerykańskiego półciężarówkę Dodge. Na kilka dni przed przyjazdem ustalaliśmy, aby był przygotowany w połówkach wieprz o wadze 100–150 kg. Na podłogę kładliśmy obrusy ze stołówki, potem połówki wieprza, które nakrywaliśmy obrusami, a na wierzch wkładaliśmy ile się dało buraków ćwikłowych"[21].

I jeszcze na koniec zacytujmy słowa ze sprawozdania dr. Michała Rękasa: „Jedną z nader ważnych bolączek młodzieży studiującej, mających swój wybitnie ujemny wpływ na przebieg studiów, zarówno pod względem czasu, jak i wyników uczenia się, jest konieczność podejmowania pracy zarobkowej, pochłaniającej zazwyczaj niezmiernie dużo czasu. Młodzieży pracującej zarobkowo jest na naszej uczelni 514 osób, co czyni 42% ogółu młodzieży studiującej"[22].

Do celów dydaktycznych i badawczych dzięki staraniom dr. Jana Szendlera Ministerstwo Rolnictwa przekazało WSGW 8 majątków rolnych (Widzew, Kruszów, Lućmierz, Sarnów, Żeronin, Dłutów, Głogowa, Koryta) o łącznej powierzchni 3200 ha. Przejęto je w 1945 r. w stanie całkowitej

[20] H. Szulc-Bujnicka, op. cit., s. 73.
[21] Ibidem, s. 25.
[22] Ibidem, s. 22.

dewastacji. Urządzano je dzięki dotacjom i zaciąganym pożyczkom[23]. Majątki doświadczalne podlegały uczelni do 30 czerwca 1949 r. Po przeniesieniu uczelni do Olsztyna zostały przejęte przez Państwowe Gospodarstwa Rolne.

Przy uczelni powołano Instytut Kultury Wsi, który organizował i prowadził rolnicze szkoły średnie. W Wolborzu utworzono szkołę powszechną dla dorosłych, w której uczyło się 60 osób, następnie liceum i gimnazjum dla młodzieży, do których uczęszczało 220 uczniów. W Widzewie w szkole ogrodniczej uczyło się 60 osób. W Łodzi prowadzono liceum i gimnazjum dla 260 uczniów. Absolwenci tych szkół w większości wybierali później studia rolnicze. Szkoły te po 1948 r. przejęło kuratorium[24].

Tak jak wspominałam, łódzka uczelnia nie miała większych problemów z kadrą dydaktyczną. W roku akademickim 1945/46 na uczelni zatrudnionych było ponad 70 osób w charakterze pracowników naukowych. Pięć lat później – 111 nauczycieli[25]. Krzysztof Baranowski w swoim opracowaniu *Początki Łodzi akademickiej* pisał: „Grono nauczające Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego obdarowano grzecznościowo tytułem profesora. Było ono liczne i miało różne walory naukowo-dydaktyczne. W roku akademickim 1946/47 było 40 »profesorów«, z nich 14 posiadało doktoraty lub habilitacje"[26]. Do najwybitniejszych profesorów dawna studentka Halina Szulc-Bujnicka zaliczyła rektora, prof. Franciszka Skupieńskiego, botanika; prof. Wacława Moycho, mikrobiologa; prof. Bolesława Bachmana, technologa; prof. Stefana Purzyckiego, specjalistę w zakresie spółdzielczości; prof. Stefana Ignara, socjologa; dziekana Wydziału Rolnego, prof. Włodzimierza Szczekin-Krotowa, który całe swoje życie poświęcił hodowli bydła[27].

Największym problemem w funkcjonowaniu WSGW w Łodzi przez całe pięciolecie były sprawy lokalowe. Pomieszczenia uczelni, w większości wynajmowane, rozsiane były po całej Łodzi. Do uczelni należały tylko budynki przy ul. Wierzbowej 13 i ul. Nowotki 18 (przedwojennej Pomorskiej), gdzie mieścił się rektorat i administracja. Wykłady prowadzono głównie w kinach „Hel" i „Gdynia". Zajęcia na poszczególnych wydziałach odbywały się na ul. Nowotki 18, 101, 137, Wierzbowej 13, Południowej 20, Narutowicza 58, Sterlinga 2/4, w Gimnazjum Szczanieckiej, na torze wyścigowym. Jak ciężkie to były warunki lokalowe, świadczy protokół z posiedzenia senatu z dnia 29 października 1946 r. Oto jego fragment dotyczący podziału pomieszczeń: „Instytut Kultury Wsi otrzymał dwa pokoje na I piętrze przy Pomorskiej 18. Tam też

---

[23] *Skład osobowy i spis wykładowców WSGW w Łodzi na rok szkolony 1948/49* [Informator, b.r.w], s. 25, w zbiorach Archiwum UWM.

[24] L. Pelczarski, D. Wanic, *Z życia Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie", 1960, nr 4, s. 640; S. Łaniec, op. cit., s. 57; J. Warzybok, op. cit., s. 18.

[25] J. Warzybok, op. cit., s.19; *Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi...*, s. 53–55; *Skład osobowy...*, s. 6–9.

[26] H. Szulc-Bujnicka, op. cit., s. 16.

[27] Ibidem.

została ulokowana biblioteka, otrzymując pokój na czytelnię, drugi na magazyn, trzeci na pracownię. Dwie sale połączone na I piętrze będą stanowić aulę WSGW"[28]. Biblioteką szkoły kierowała Janina Wojciechowska.

Aby zaradzić tej trudnej sytuacji, powołano w maju 1946 r. Komitet Budowy WSGW w Łodzi, który miał zdobyć fundusze i rozpocząć budowę obiektów uczelnianych. Sporządzono projekt osiedla barakowego na terenie majątku Widzew. Niestety, z powodów finansowych, planów nie udało się sfinalizować[29].

I właśnie problemy lokalowe uczelni były podstawową przyczyną, iż władze lokalne i centralne zaczęły zastanawiać się nad przeniesieniem szkoły do miasta, które zapewni lepsze możliwości rozwoju uczelni. Już na jesieni 1947 r. delegacja uczelniana na czele z rektorem prof. Skupieńskim pojechała do Elbląga, który proponował korzystne warunki dla szkoły łódzkiej. Ale nie podjęto decyzji o przeprowadzce. Opór pracowników i studentów wstrzymał postanowienia ministerstwa na okres dwóch lat. Polityczne przesłanki władz centralnych, dążących do większego zagospodarowania ziem północnych i zachodnich, doprowadziły ostatecznie do przeniesienia szkoły do Olsztyna[30].

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 31 maja 1950 r. została powołana do życia WSR w Olsztynie. Powstała ona z dwóch uczelni: Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego w Cieszynie i Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi[31]. WSR przejęła cały majątek ruchomy obydwu szkół. Szkoła cieszyńska została przeprowadzona w całości, z kadry przeszło 85% personelu naukowego. Ze szkoły łódzkiej część słuchaczy przeniesiono do Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Łodzi oraz do Politechniki Łódzkiej. Do Olsztyna przeszła nieliczna grupa pracowników naukowych: 7 profesorów[32], 5 adiunktów i 5 asystentów oraz 576 słuchaczy z trzech wydziałów: Rolniczego, Ogrodniczego, Agronomii Społecznej. Rektor i większość profesorów nie wyraziła zgody na wyjazd do Olsztyna.

W WSR utworzono w 1950 r. trzy wydziały: Rolniczy, Zootechniczny i Mleczarski, a w 1951 r. – Rybacki. Przeprowadzka do nowego miasta trwała całe lato i wczesną jesień. Prace budowlane w Kortowie koło Olsztyna, nowej siedzibie uczelni, trwały od wiosny 1950 r. Jak pisał Stanisław Łaniec, w sposób drastyczny rozwiązano problem mieszkań dla kadry naukowej. W czerwcu 1950 r. po prostu wykwaterowano z Olsztyna do różnych miejscowości województwa 204 rodziny i dzięki temu rodziny naukowców natych-

---

[28] Archiwum UWM, Zespół WSGW w Łodzi, Protokoły z posiedzenia senatu WSGW, sygn.1/1, Protokół z dnia 29 października 1946 r., s. 14.

[29] *Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi...*, s. 32–36.

[30] R. Hryciuk, *Wyższa Szkoła Rolnicza w Olsztynie*, „Rocznik Olsztyński", 1964, t. 6, Olsztyn 1966, s. 307–308; E. Sukertowa-Biedrawina, B. Wilamowski, *Rozwój nauki w Olsztynie po wyzwoleniu*, [w:] *Szkice olsztyńskie*, pod red. J. Jasińskiego, Olsztyn 1967, s. 343–356.

[31] Dz. U. z 10 czerwca 1950 r., nr 24/50, poz. 216.

[32] Informacje dotyczące stanowisk profesorskich znacznie różnią się w poszczególnych opracowaniach, gdyż nie wszyscy profesorowie mieli habilitację.

miast otrzymały mieszkania[33]. Na początku lipca 1950 r. do Olsztyna przyjechało 300 studentów, którzy zadeklarowali pomoc w odbudowie miasteczka kortowskiego. Byli to studenci z Cieszyna i Łodzi. Studentów z obydwóch uczelni zakwaterowano wspólnie. Chodziło o zintegrowanie dwóch środowisk młodzieżowych[34]. Zajęcia rozpoczęto zgodnie z planem 2 października 1950 r.[35]

Z dokumentacji przechowywanej w Archiwum UWM wynika, iż część studentów egzaminy końcowe zaliczała nadal w Łodzi. Niektórzy bronili się jeszcze w pierwszej połowie 1951 r. Zaświadczenia o zdanym egzaminie wydawane były z pieczątką WSGW w Łodzi i podpisem prorektora Hieronima Urbana. Znaczna część osób zwróciła się do uczelni olsztyńskiej o wystawienie dyplomu ukończenia studiów dopiero w latach późniejszych, 50. i 60., a nawet 70.[36] Na podstawie zarządzenia Ministra Szkół Wyższych i Nauki z dnia 4 lipca 1951 r. dotyczącego określenia specjalności inżyniera dla absolwentów WSGW w Cieszynie i Łodzi ustalono jednolity wzór dla dyplomów, do których przygotowania i wydawania zobowiązano WSR w Olsztynie. Absolwentom Wydziału Rolniczego WSGW w Łodzi dyplomy wystawiał Dziekanat Wydziału Rolniczego w Olsztynie. Absolwentom Wydziału Agronomii Społecznej, Spółdzielczego, Ogrodniczego i Przemysłu Rolnego dyplomy wystawiała Komisja Weryfikacyjna przy WSR w Olsztynie. Przez długi okres czasu członkiem Komisji Weryfikacyjnej dla byłych studentów WSGW w Łodzi był profesor Hialmar Uggla[37].

Zespół akt Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego trafił do Olsztyna wraz z całym majątkiem szkolnym latem 1950 r.[38] bez formalnego przekazania, gdyż szkoła olsztyńska była w trakcie organizacji. Nie wiadomo, kiedy akta trafiły do uczelnianego Archiwum, którego pierwsze ślady działalności sięgają połowy 1953 r.[39] Zespół łódzki nie został rozparcelowany na poszczególne działy i dziekanaty. Przechowywany był w całości, prawdopodobnie w sekretariacie rektora.

W okresie od lipca 1955 do końca 1956 r. stanowisko kierownika Archiwum pełnił Kazimierz Jakubowski, inżynier leśnik, który jednocześnie został zobligowany do prowadzenia kroniki szkoły i protokołowania obrad senatu[40].

---

[33] S. Łaniec, *Genezis Almae Matris Cortoviensis*, „Biuletyn Naukowy ART w Olsztynie", 1988, nr 1(4), s. 43.

[34] *Biuletyn I Zjazdu Absolwentów WSGW-Cieszyn WSGW -Łódź WSR-Olsztyn,* pod red. K. Berlińskiego, W. Marszałka, J. Rytelewskiego, S. Grabarczyka, Olsztyn 1960, ss. 262.

[35] Ibidem, s. 43–47; M. Gotowiec, *Narodziny pierwszej wyższej uczelni na Warmii i Mazurach*, [w:] *Z Kortowa rodem. Piętnastolecie WSR*, Olsztyn 1965, s. 8–10.

[36] Archiwum UWM, Ewidencja Archiwum UWM, Korespondencja dotycząca wydawania dyplomów i zaświadczeń absolwentom i słuchaczom WSGW w Łodzi, sygn. 8/14.

[37] Ibidem, *Profesorowie Akademii 1980. Informator Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie,* oprac. R. Hryciuk, Olsztyn 1980, s. 55–58.

[38] Ibidem, Spis akt WSGW w Łodzi w Archiwum WSR sporządzony 7 kwietnia 1956 r.

[39] D. Kasparek, *Historia Archiwum Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie,* „Echa Przeszłości" 2002, III, s. 156.

[40] Ibidem.

Sporządził on „Wykaz zdawczo-odbiorczy nr 2 akt Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi dnia 7 kwietnia 1956 roku". Na końcu zaznaczył, że jest to spis akt znajdujących się obecnie w Archiwum WSR. Spis ten sporządzony jest ręcznie na formularzu archiwalnym druku spisów zdawczo-odbiorczych. Nie ma informacji o osobie przekazującej akta. Znak teczek zapisany został wg „Wykazu rzeczowego podziału akt szkoły wyższej" będącego załącznikiem do zarządzenia nr 53 Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 listopada 1952 r. dotyczącego przechowywania akt w szkołach wyższych. Spis zawiera „pozycji 122, teczek 1166, segregatorów 9, ksiąg 47, paczek 16 i pieczątek 58"[41]. Na źródła łódzkiej uczelni przechowywane w Archiwum WSR powołał się po raz pierwszy autor *Krótkiego rysu historycznego*, opublikowanego w wydawnictwie *Dziesięciolecie Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie 1950–1960*, Bronisław Warzybok. Zamieścił on przed swoim nazwiskiem krótką informację: „opracował na podstawie materiałów archiwalnych"[42].

W latach 50. i 60. XX w. zatrudnienie w Archiwum WSR cechowała płynność kadr. Sytuacja ustabilizowała się dopiero wraz z podjęciem stanowiska kierownika Archiwum uczelnianego w kwietniu 1970 r. przez Wacławę Siek, poprzednio pracownika Wojewódzkiego Archiwum Państwowego w Olsztynie. Na początku swej pracy dokonała ona spisu z natury przejętych od swoich poprzedników akt. Spis dotyczący akt łódzkich, pochodzący z początku 1970 r., nie różni się od wykazu z kwietnia 1956, jest tylko mniej szczegółowy. Obejmuje w sumie 1309 jednostek archiwalnych. Wszystkie zachowane materiały zostały zakwalifikowane przez archiwistkę do kategorii A. Wśród nich znajdują się akta (m.in. dzienniki podawcze), które zaliczamy do dokumentacji niearchiwalnej[43].

Ze spisu wynika, że pomiędzy 1956 a 1970 r. nie dokonano brakowania akt. Porównując identyczne wykazy akt z 1956 i 1970 dotyczące WSGW w Cieszynie, archiwistka stwierdziła: „Spis sporządzony w Archiwum w 1956 roku nie do sprawdzenia ze stanem faktycznym, kiedy zaczęłam w 1970 roku tworzyć właściwe Archiwum"[44]. Przypuszczalnie podobne sprawa przedstawiała się z aktami łódzkimi. Niewielkiej części dokumentacji brakowało.

Adnotacje z następnych lat na poszczególnych spisach informują, że akta WSGW w Łodzi są w opracowaniu. Ostatecznie dla zespołu WSGW w Łodzi w 1976 r. sporządzono wyłącznie inwentarz kartkowy, który omawiam poniżej. I tutaj spotykamy już znaczące braki w dokumentacji łódzkiej w stosunku do lat poprzednich. Braki dotyczą i materiałów archiwalnych i dokumentacji niearchiwalnej. Nie zostały zinwentaryzowane prace dyplomowe, materiały stypendialne, akta kandydatów (pozostały szczątki), dzienniki podawcze, księgi inwentarzowe, protokoły likwidacyjne WSGW. Brakuje części pie-

[41] Archiwum UWM, Spis akt WSGW w Łodzi...

[42] B. Warzybok, op. cit., s. 20.

[43] Archiwum UWM, Ewidencja Archiwum UWM, Spis akt kategorii „A" Archiwum Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie [wrzesień 1970].

[44] Ibidem, Spis zdawczo-odbiorczy akt WSGW w Cieszynie z 5 lutego 1974 r.

części, a przede wszystkim nie posiadamy w swoich zbiorach wymienianych w 1956 i 1970 r. dwóch kronik WSGW w Łodzi. Sprawa jest o tyle interesująca, iż od 1970 r., czyli od podjęcia pracy w Archiwum WSR przez panią Siek, zachowały się wszystkie protokoły akt wyselekcjonowanych i wydawane zgody na brakowanie przez Archiwum Wojewódzkie w Olsztynie. Akta dotyczące szkoły łódzkiej nie figurują na żadnym z tych protokołów.

Wacława Siek przez 16 lat swojej pracy w Archiwum uporządkowała według ustalonego przez siebie schematu większość zasobu archiwalnego. Wydzieliła z całości m.in. zespół WSGW w Cieszynie (1919–1950) i WSGW w Łodzi (1945–1950). Zespoły nie posiadają oddzielnej numeracji.

Zespół WSGW w Łodzi został podzielony na następujące serie akt: Rektorat, Dział Kadr, Różne Kursy, Wydział Rolniczy, Wydział Spółdzielczy, Wydział Przetwórstwa Rolnego, Wydział Agronomii Społecznej, Wydział Ogrodniczy. Każdy z tomów zwierający jednostki ma swoją numerację wewnątrz serii. Numeracja jednostek archiwalnych poprowadzona jest od początku pierwszego tomu do ostatniego. Tak usystematyzowano wszystkie serie w całym zespole akt. Biorąc za przykład serie akt „Rektorat", czwarta jednostka w pierwszym tomie ma sygnaturę 1/4, a z kolei pierwsza jednostka w następnym tomie, drugim, oznaczona jest sygnaturą: 2/5. Poprowadzenie sygnowania teczek w każdej serii akt od numeru pierwszego spowodowało, iż w całym zespole kilkakrotnie powtarzają się te same sygnatury archiwalne. Karty inwentarzowe zostały założone nie dla poszczególnych jednostek archiwalnych, a dla poszczególnych tomów. Z kolei sygnaturą akt na karcie inwentarzowej jest numer księgi akcesji, dla całego zespołu jeden – 291. Obok podany jest numer tomu, oczywiście kolejny w danej serii akt. Tytuły teczek i kolejne ich numery w danej serii, a zawarte w kolejnym tomie, zapisane zostały z tyłu karty inwentarzowej. Ta niedogodność znacznie utrudnia odszukiwanie akt, podobnie jak powtarzające się sygnatury archiwalne. Akta zostały przełożone do szarych kopert, które przechowywane są z kolei w obwolutach wiązanych oprawionych w płótno.

Na stronie tytułowej teczki zapisano nazwę zespołu, serię akt, nazwę jednostki, kategorię akt, sygnaturę archiwalną, liczbę stron i oznaczono pieczątką „Archiwum Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie". Brakuje dat skrajnych. Daty roczne zostały wpisane na pierwszych stronach kart inwentarzowych. W inwentarzu kartkowym zapisano ponadto dodatkowe informacje o zawartych w poszczególnych tomach jednostkach: absolwenci, odpady [czyli osoby, które nie ukończyły studiów – D.K.], różne, akta osobowe czy kolejna litera alfabetu.

Tomy zostały oznakowane przez archiwistkę w sposób charakterystyczny dla całego zasobu archiwalnego WSR. Na grzbiecie u góry widnieje litera „Ł", co oznacza zespół akt wytworzony przez WSGW w Łodzi. Każda seria oznaczona jest innym symbolem literowym w górnej części grzbietu: Rektorat literą „R", Dział Kadr literą „K" koloru żółtego, Różne Kursy także literą „K" tylko koloru zielonego. Wydziały opatrzono symbolami od ich nazw:

„WR" oznacza Wydział Rolniczy, „WPR" – Wydział Przetwórstwa Rolnego, „WO" – Wydział Ogrodniczy, „WAS" – Wydział Agronomii Społecznej, „WS" – Wydział Spółdzielczy. W dolnej części wypisano kolejne tomy w ramach serii oraz dodatkowe oznaczenia: „A" – absolwenci, „O" – odpady, „R" – protokoły rad wydziałowych, programy i plany studiów, albumy.

Seria akt zatytułowana „Rektorat. Różne. 1945–1951" zawiera w dwóch tomach 9 jednostek archiwalnych: Senat – Księga Protokołów, 2 Albumy Dyplomantów, Księga Wydanych Dyplomów, Statut Uczelni i Statuty, Regulaminy Kół Naukowych i Stowarzyszeń, Sprawozdawczość i Statystyka Opisowa i GUS, Protokoły Różne, Dyplomy Oryginały oraz Foldery. „Księga Protokołów" senatu WSGW (od 1946 r. zwanego Radą Dziekanów) zawiera wszystkie protokoły z posiedzeń od utworzenia szkoły (pierwszy z datą 28 stycznia 1946 r.) do protokołu z ostatniego spotkania władz uczelni z 20 maja 1950 r., na którym poinformowano pracowników i studentów o połączeniu szkoły łódzkiej ze szkołą cieszyńską i przeprowadzce do Olsztyna. Pierwszy „Album Dyplomantów" zawiera spis 499 absolwentów, którzy ukończyli studia w okresie: czerwiec 1947 – grudzień 1950 r. Drugi zachowany „Album Dyplomantów" poprowadzony jest od numeru 500 do 657 i zawiera nazwiska absolwentów, którzy obronili się okresie od 16 grudnia 1950 do marca 1951 r. Z albumów tych wynika, że w sumie na WSGW w Łodzi ukończyło studia z dyplomem inżyniera 657 osób. W albumach widnieje imię i nazwisko absolwenta, nr indeksu, imię ojca, data i miejsce urodzenia, pochodzenie społeczne, nazwa szkoły lub kursu, na podstawie ukończenia którego dana osoba została przyjęta na studia, wydział ze specjalizacją, data immatrykulacji, data egzaminu końcowego wraz z oceną. Według następnej teczki: „Księgi Dyplomów" od grudnia 1951 r. wydano 125 dyplomów z Wydziału Rolnego, 68 z Wydziału Ogrodniczego, 150 z Wydziału Przetwórstwa Rolnego, 63 z Wydziału Agronomii Społecznej oraz 345 z Wydziału Spółdzielczego. Tej ostatniej jednostki nie wymienia w swoim spisie z 1956 r. Kazimierz Jakubowski. Musiała zostać dołączona do zespołu w latach późniejszych. W następnym poszycie zebrano akty normatywne uczelni: Statut WSGW z poprawkami naniesionymi w 1947 r., Statut Rady Społecznej WSGW, Regulamin Majątków Doświadczalnych WSGW, Statut Bratniej Pomocy Studentów WSGW, Statut Koła Spółdzielców, Statut Koła Naukowego Technologów Przemysłu Rolnego, Statut Koła Społeczników, Statut Koła Naukowego Rolników.

Materiały zawierające sprawozdania przybliżają nam działalność szkoły na wszystkich poziomach. Sprawozdania do GUS podają nam dokładną liczbę studentów, a jak zauważyła Halina Szulc-Bujnicka, dane te znacznie różnią się od siebie w poszczególnych opracowaniach. Na pierwszy rok według niektórych autorów zapisało się 377 kandydatów, inni podają liczbę 607 osób[45]. Zgodnie natomiast z uczelnianymi sprawozdaniami w 1945/46 r.

[45] H. Szulc-Bujnicka, op. cit., s. 7, 19.

studiowało 377 osób, w 1946/47 – 784; 1947/48 – 1453; 1948/49 – 1288 i w ostatnim 1949/50 – 1014 osób[46]. Na podsumowującym pierwszy rok akademicki senacie tak charakteryzowano sytuację: „Dziekan Przemysłu Rolnego inż. Izdebski podał, że zapisało się 145 studentów, praktycznie pracowało w ciągu roku 75. Egzaminy zdało 30% ogólnej liczby. Na praktyki skierowano 76 studentów [...]. Dziekan Wydziału Rolnego podał, że zapisało się 78 kandydatów, z tej liczby dotrwało do końca roku 41 studentów [...]. Na praktyki letnie zgłosiło się 28 studentów"[47]. Z kolei w sprawozdaniu z 1948 r. władze uczelni pisały: „Rozwój uczelni na przestrzeni trzech lat był istotnie imponujący. W 1945 r. rozpoczęto pracę z grupą 84 studentów, która szybko wzrosła do liczby 380, by w następnym roku osiągnąć liczbę 760, a obecnie 1153, co świadczy wymownie o potrzebie takiej Uczelni"[48]. Liczba studentów osiągnęła apogeum w 1947 r., w następnych latach zaczęła maleć. W związku z planami likwidacji szkoły Ministerstwo Oświaty już w 1947 r. wstrzymało nabór na Wydział Spółdzielczy. Tak więc w momencie likwidacji szkoły w 1950 r. młodzież studiująca jedynie na III roku tego wydziału odeszła do Wyższej Szkoły Ekonomicznej. Na początku roku akademickiego 1949/50 dołączono do Wydziału Rolniczego Wydział Agronomii Społecznej i Wydział Ogrodniczy. Studenci z tego wydziału w liczbie 576 rozpoczęli w październiku 1950 r. naukę na Wydziale Rolniczym w Olsztynie. Roczniki II i III z Wydziału Przetwórstwa Rolniczego ulokowano na Politechnice Łódzkiej na Wydziale Chemii.

Akta osobowe absolwentów i osób, które nie ukończyły studiów, stanowią znaczącą część w zespole łódzkim. W sumie przechowywanych jest 847 teczek absolwentów i 162 teczek osób, które nie ukończyły studiów (odpowiednio na wydziałach: Rolniczym – 138 i 95; Spółdzielczym – 361 i 22; Przetwórstwa Rolnego – 189 i 17; Agronomii Społecznej – 78 i 25; Ogrodniczym – 81 i 3).

W aktach „Rektorat" zachowały się także protokoły z przeprowadzanych kontroli na WSGW, zebrań pracowniczych, spotkań ze studentami, informator zatytułowany „Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi" wydany w 1946 r. oraz „Skład osobowy i spis wykładów Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego (W.S.G.W.) w Łodzi na rok szkolny 1948/49", cegiełki Komitetu Budowy WSGW.

W zespole łódzkim przechowywanych jest 396 teczek osobowych pracowniczych, ułożonych alfabetycznie, zgrupowanych w 20 tomach. Umowy z wszystkimi pracownikami zostały rozwiązane w lipcu i sierpniu 1950 r. Znajdują się tu także teczki kadry naukowej, która zdecydowała się na pracę w Olsztynie. Teczki zawierają dokumentację przebiegu pracy i karty uposażeń. Niektóre akta informują tylko o wynagrodzeniu pracownika. W spisach

---

[46] Archiwum UWM, Zespół WSGW...., Sprawozdawczość i statystyka, 2/6, s. 6.
[47] Ibidem, s. 10.
[48] Ibidem, Pismo do Ministerstwa Oświaty z dnia 2 czerwca 1948 r., s. 11.

z 1956 i 1970 r. figuruje 116 akt pracowników. Pozostałe przypuszczalnie zostały dołączone do zespołu pomiędzy 1970 a 1976 r. lub zostały prawidłowo uporządkowane, jednej osobie odpowiada jedna jednostka.

Następną serię akt zgrupowaną w jednym tomie archiwistka nazwała „Różne Kursy". Dwa poszyty zawierają ułożone alfabetycznie „Świadectwa ukończenia Międzywydziałowego Studium Pedagogicznego" z 1949 i 1950 r. W kolejnej jednostce zostały złożone listy słuchaczy i zestawienia wyników z rocznego Kursu Rolnego z lat 1948 i 1949. Protokoły z egzaminów ukończenia Studium Wstępnego w 1949 r. uporządkowano alfabetycznie w trzech kopertach. Ostatnia jednostka z tej serii zawiera 10 świadectw ukończenia Gimnazjum Ogólnokształcącego w Wolborzu w 1947 r.

Akta osobowe studenckie, najbardziej charakterystyczne dla zespołów szkół wyższych, zostały uporządkowane według poszczególnych wydziałów[49]. Pierwsze tomy grupują absolwentów w porządku alfabetycznym, następne tomy osoby, które nie ukończyły studiów. Zwraca uwagę mała liczba teczek osób, którym nie udało się uzyskać dyplomu, w stosunku do liczb wymienianych w sprawozdaniach. W większości zachowały się wyłącznie imienne karty toku studiów, które na poszczególnych wydziałach zostały ułożone alfabetycznie. W osobnych teczkach posegregowano świadectwa dojrzałości i odpisy świadectw (dla osób, którym nie udało się dostać na studia lub nie ukończyli nauki), indeksy, pokwitowania odbioru dokumentów. Brakuje albumów studentów z Wydziału Spółdzielczego i Wydziału Przetwórstwa Rolniczego. Przypuszczalnie zostały przekazane w momencie przeniesienia studentów na Wyższą Szkołę Ekonomiczną i Politechnikę Łódzką. Wśród akt wydziałowych zachowały się protokoły rad wydziałowych, programy i plany studiów, sprawozdania, zaświadczenia.

* * *

Całość zespołu akt Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego w Łodzi z lat 1945–1950, przechowywana w Archiwum Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, liczy w sumie 1468 jednostek archiwalnych aktowych zakwalifikowanych w całości do materiałów archiwalnych, usystematyzowanych w serie, pogrupowanych w 105 tomy (7.2 m.b.). Zachowane zostały najbardziej charakterystyczne i cenne akta dotyczące zespołu szkoły wyższej: akta osobowe pracownicze i studenckie, absolwentów i osób, które nie ukończyły studiów. Z aktami tymi wiążą się księgi albumów, dzienniki studentów, księgi wydanych dyplomów, brakuje prac dyplomowych. Zachowały się ponadto programy studiów, sprawozdania, informatory, akty normatywne. Poza dokumentacją aktową w zespole przechowywanych jest 21 pieczęci kauczukowych. Nie figuruje dokumentacja fotograficzna.

---

[49] A. Łosowska, *Problemy przechowywania i przetwarzania masowej dokumentacji osobowej w szkole wyższej*, „Archiwista Polski" 2001, nr 1(21), s. 34–44.

O roli archiwów szkół wyższych pisano już niejednokrotnie[50]. Przede wszystkim zasoby archiwów szkół wyższych są cennym źródłem do badań regionalnych[51], badań socjologicznych nad dziejami inteligencji polskiej, a także badań w zakresie nauki i szkolnictwa polskiego[52]. Archiwum UWM ze swoimi zbiorami wykraczającymi nawet poza ziemię warmińsko-mazurską całkowicie wpisuje się w tę charakterystyczną rolę archiwów uczelnianych[53].

---

[50] R. Degen, *Archiwum uniwersytetu – rola i zadania w zarządzaniu dokumentacją szkoły wyższej*, „Archiwista Polski" 2002, nr 4(28), s. 25–32; E. Kłapcińska, *Archiwa szkół wyższych i innych instytucji naukowych. Zadania własne oraz miejsce i rola w społeczeństwie*, [w:] *Archiwa i Archiwiści. W dobie społeczeństwa informacyjnego. Pamiętnik IV Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich*, Szczecin 12–13 września 2002, t. 1, Toruń 2002, s. 255–263.

[51] A. Domalanus, *Archiwa uczelniane jako baza źródłowa dla badań regionalnych*, „Archiwista Polski" 2004, nr 2(34), s. 59–64.

[52] M. Barcik, *Miejsce i znaczenie archiwów uczelnianych w służbie archiwalnej*, „Archiwista Polski" 2001, nr 3–4(23–24), s. 147–152.

[53] A. Wójcicka, *Odbicie historii szkolnictwa wyższego w Olsztynie w strukturze i zawartości zasobu Archiwum Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie*, [w:] *Archiwa w nowoczesnym społeczeństwie. Pamiętnik V Powszechnego Zjazdu Archiwistów Polskich Olsztyn 6–8 września 2007 r.*, pod red. J. Porazińskiego i K. Stryjkowskiego, Warszawa 2008, s. 87–96; D. Kasparek, *Znaczenie zasobu Archiwum Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie dla badań regionalnych*, [w:] ibidem, s. 125–130.